

ІНСТИТУТ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

В усіх сучасних державах світу функціонує інститут глави держави. Главою держави є посадова особа чи державний орган, який посідає найвище місце в ієрархії інститутів влади. Реальне місце і роль глави держави у здійсненні державної влади залежать від форми правління й політичного режиму, що склався у країні. Глава держави може або перебувати поза іншими гілками державної влади, або бути включений у виконавчу владу й очолювати її, або входити і до законодавчої, і до виконавчої, і навіть до судової гілок влади.

У перекладі з латини «президент» означає: «той, що попереду». Розвиток цього політичного інституту бере початок наприкінці XVIII століття, з формуванням перших демократичних режимів у країнах Нового і Старого Світу. Упродовж XVIII–XX століть інститут президентства став майже невіддільним атрибутом республіканської форми правління і однією з ознак демократичного ладу.

У наш час президенти очолюють більшість держав світу. До функцій президента входять: представництво держави у внутрішніх і зовнішніх відносинах, забезпечення державного суверенітету і національної безпеки, призначення і звільнення глав дипломатичних представництв за кордоном і певної частини урядовців усередині держави, командування збройними силами, нагородження державними нагородами, присвоєння військових і цивільних звань, здійснення помилування, прийняття до громадянства тощо.

Залежно від того, є республіка президентською чи парламентською, президент має, відповідно, ширші чи вужчі повноваження у сфері призначення прем'єр-міністра і нормотворчої діяльності. У переважній більшості республік президент є визначальною політичною постаттю.

Спершу інститут президентства у нашій державі виник як елемент механізму поділу державної влади. Зараз він став важливою складовою частиною державного механізму. Фактично, як зазначає І. О. Костецький «він вбудовувався в структуру державної влади України за умов практичної наявності специфічної Української традиції парламентаризму та відсутності незалежної судової гілки влади, що також прислужилося додатковим джерелом напруженості і конфліктності у відносинах між гілками державної влади».

Становлення інституту Президента України було основним у реформуванні державної влади, пов'язаному із проголошенням її незалежності та зміною конституційного ладу України. 5 липня 1991 р. Верховна Рада Української РСР прийняла основоположний щодо

інституту президентства в Україні Закон (№ 1293-XII), у статті першій якого проголошувалося: «Заснувати пост Президента Української Радянської Соціалістичної Республіки». З цієї дати бере свій початок процес становлення і розвитку інституту президентства в Україні.

1 грудня 1991 року відбувся всеукраїнський референдум, на якому, одночасно з проголошенням незалежності України, народ віддав перевагу президентській формі правління. За результатами всенародного голосування перемогу на одержав Л. М. Кравчук. Політичні романтики настійливо заперечують цей факт, називаючи першим українським президентом видатного діяча періоду визвольних змагань, Голову Української Центральної Ради М. С. Грушевського хоча й із застереженням про «відсутність в Основному законі посади голови держави (президента)». Історики, які доскіпливо вивчали в архівах усі документи Центральної Ради, заперечують факт обрання М. С. Грушевського президентом України.

Теоретичною основою становлення Інституту президентства в період 1991–1993 рр. була насамперед Концепція нової Конституції України, схвалена Верховною Радою УРСР 19 червня 1991 р. Конституювання інституту президентства активно і всебічно тривало під час конституційного процесу, пов'язаного з підготовкою нової Конституції України і внесення ряду змін і доповнень до чинної на той час Конституції. Про це свідчать, зокрема, проекти Конституції України у редакціях 1992, 1993, 1995 років, та Конституційний договір, укладений між Президентом України і Верховною Радою України 8 червня 1995 р. За цими проектами Конституції України і Конституційним договором Президент України набував статусу глави держави і глави виконавчої влади. Остаточний статус Президента України був визначений Конституцією України 1996 року.

Юридичною формою глави держави в Україні згідно зі ст. 102 Конституції України є Президент. Конституційно-правовий статус Президента України встановлюється нормами Конституції України, які визначають місце та роль Президента України в системі органів державної влади та його взаємовідносини з іншими органами державної влади; закріплюють порядок заміщення поста Президента України; передбачають конституційно-правову відповідальність за державну зраду та інші злочини; визначають функції та повноваження Президента України.

Президент України посідає окреме місце в системі органів державної влади. Конституція України 1996 р., на відміну від попередньої Конституції та Конституційного договору від 8 червня 1995 р., які визначали його статус як глави держави і глави виконавчої влади, не відносить Президента України до законодавчої, виконавчої чи судової гілок влади. В той же час, за Конституцією України 1996 р. глава держави зберігав досить широкі повноваження (установчі та контрольні) в сфері

виконавчої влади і наділявся суттєвими прерогативами в сферах законодавчої і судової влади.

У державному механізмі України, побудованому на засадах законності, республіканізму, народного суверенітету та розподілу влад, Президент є лише одним з вищих органів державної влади (поряд з парламентом, урядом, Верховним Судом, Конституційним Судом), тобто підпорядкований тільки народу. Він стоїть не над гілками влади, а між ними, забезпечуючи єдність державної влади і злагоджене функціонування її гілок.

ПОЛУХІНА А. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри соціальних теорій

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НЕНАСИЛЬНИЦЬКА ПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА»

Надзвичайно важливо мати сьогодні уявлення про здатність ненасильницької політичної боротьби стати органічною складовою тих нових структур, які складаються в українському суспільстві й покликані забезпечити інституціалізацію та узгодженість всього розмаїття наявних у державі трансформаційних процесів.

Тому зусилля, спрямовані на вироблення таких уявлень, є сьогодні корисними і вчасними. Адже, на думку І. А. Побочого «політична боротьба — складне, багатомірне явище, яке трансформується зі зміною політичного часу. На її сутність, цілі й завдання серйозно впливає вразливий процес реформування сучасного українського суспільства» (Побочий І. А. Політична боротьба як форма взаємовідносин соціальних сил в умовах утвердження державності сучасної України [Електронний ресурс] : дис. ... д-ра наук : 23.00.02 / І. А. Побочий. — 2008. — Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/349415.html>).

Варто відзначити, що в період стабільності, коли правові та політичні системи відповідають та підтримують економічний прогрес, законодавчу та економічну політику передують змінам та адаптації в системі.

Враховуючи останні події, що відбуваються в українському суспільстві, беззаперечно можна говорити про актуальність цього дослідження, враховуючи те, що вітчизняними вченими не піднімалося питання про визначення такого поняття як «ненасильницька політична боротьба».

Політичну боротьбу визначають як вступ в конфлікт з правительством або той, хто тримає кермо влади. Вона включає в себе боротьбу